

Граждански бюджети за ученици в училище

Практическо ръководство за координационни екипи

Граждански бюджети за ученици в училище: Практическо ръководство за координационни екипи

Агнешка Машковска, Агнешка Морозовска
Фондация „SocLab“

Публикацията се разпространява под
Creative Commons Attribution – NonCommercial –
NoDerivatives 4.0 Международен лиценз
(CC BY-NC-ND 4.0)

Публикацията е разработена с финансовата подкрепа на Европейския Съюз. Изразените възгледи и мнения са единствено на авторите и не е задължително да отразяват възгледите и мненията на Европейския съюз или Националната агенция. Нито Европейският съюз, нито Националната агенция носят отговорност за тях.

Варшава – Бялисток – Милано – София – Сантандер 2026
FREE OF CHARGE

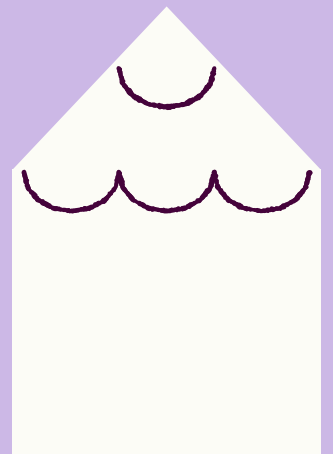
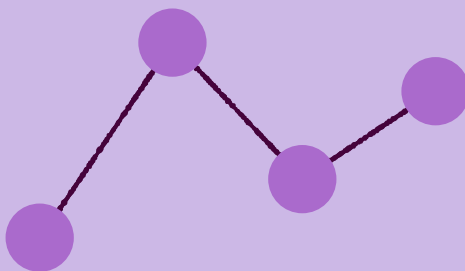
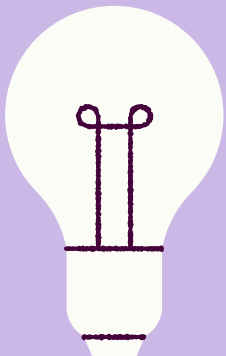
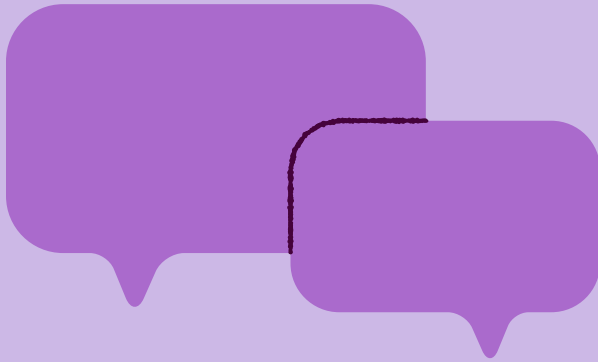
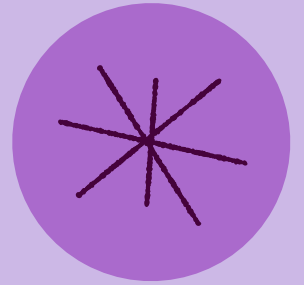
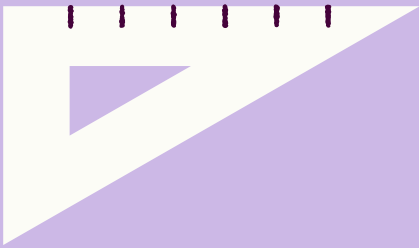
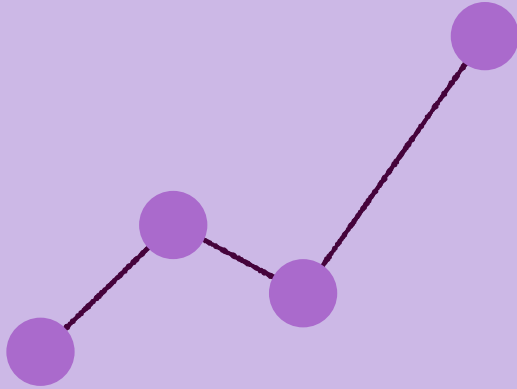
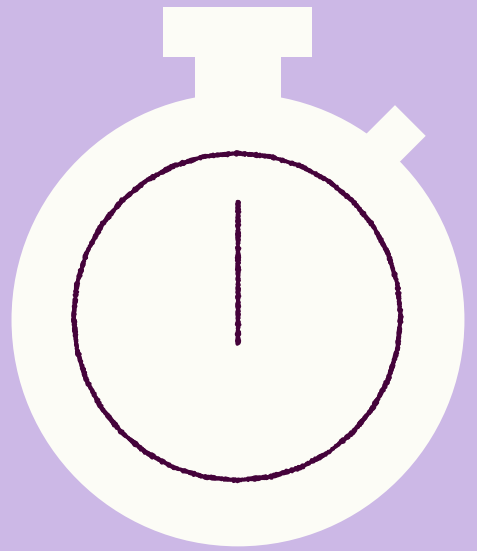
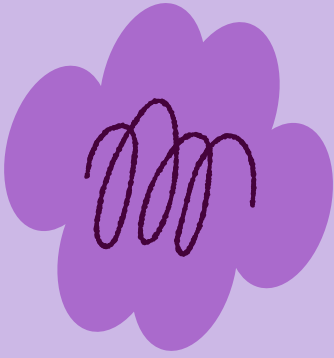
youthpb.eu

Граждански бюджети за ученици в училище

Практическо ръководство за координационни екипи

Съдържание

Въведение	6
Ролята на младите хора в организиране на училищния бюджет с ученическо участие и екипа като най-важен ресурс	7
Участие и роля на възрастните в процеса на бюджетите с участие на учениците в училище	9
Стълбицата на Харт за участие	10
Кога диалогът с младите хора свършва – и кога започва „Youthwashing“?	13
Възрастният като ментор или като мениджър?	18
Самооценка за възрастни съмишленици	21
Екипът	22
Състав на екипа – кой трябва да бъде част от екипа?	23
Как да се подбере екипът?	29
Малък или голям екип?	41
Как да се насърчи участието в координационния екип?	42
Грешки при прилагането: какво да не се прави в процеса на участие	45
Инструмент: Контролен списък за готовност на координатора за стартиране на училищния бюджет с участие на учениците	50
Инструменти за екипа по бюджетиране с ученическо участие – канбан табло и метода „Аджайл“	52
Примерни списъци със задачи за координационния екип на изготвяне на училищния бюджет с ученическо участие	58
Как да подготвим младите хора за работа в координационен екип?	64
Мисия бюджет на учениците – Екипът в действие	65

ВЪВЕДЕНИЕ

Ръководството е създадено за училища, които желаят да опитат или да развият програма за бюджети в училище с участие на учениците. Предназначено е за всички, които участват в координацията на процеса – ученици, учители и училищен персонал, както и за ръководството на училището и останалите, които подкрепят младите хора в съвместното вземане на решения в училищната общност.

Целта на ръчника е да предостави практически съвети, инструменти и примери, които да помогнат на читателите да създадат и ръководят екип, отговорен за прилагане на училищния бюджет с участие на учениците, да създадат условия на младежите да участват, и да избегнат най-често срещаните грешки, които могат да подкопаят доверието и качеството на целия процес. Ще видите какво е координиращия екип, как функционира, какви роли могат да играят възрастните, как да развият компетенциите на учениците и как да изградят култура на сътрудничество и споделена отговорност.

Настоящото ръководство има за цел да подпомогне училищата при прилагане на училищния бюджет с ученическо участие по приобщаващ и автентичен начин – така че младите хора да се чувстват самостоятелни, да се научат да работят в екип и да видят реалното въздействие на своите решения. Така организирането на училищния бюджет с участие на учениците се превръща не само във финансов инструмент, но преди всичко в демократична практика, която укрепва цялата училищна общност.

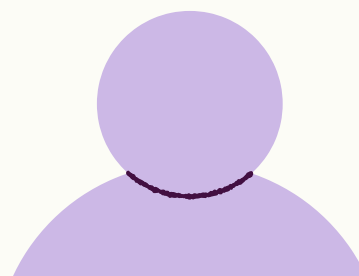
Ролята на младите хора в организиране на училищния бюджет с ученическо участие и екипа като най-важен ресурс

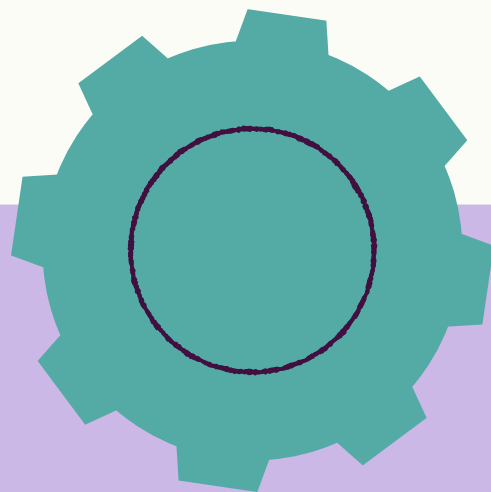
Координационен екип, работна група това са само няколко примера, използвани за описание на група, избрана измежду членовете на училищната общност, чиято роля е да организира и подкрепя процеса на училищния бюджет с участие. Нашето проучване, проведено в Испания, Полша, Италия и България показва, че както съставът, така и ролята на екипа могат да са различни в зависимост от страната – и дори между регионите в една и съща страна.

Координационният екип е колегиален орган, съставен най-често от възрастни и ученици, който разработва процеса, отговаря за правилата, инициира дейностите, гарантира качеството на прилагане на училищния бюджет с участие на учениците, организира изпълнението му от начало до край.

Някои от дейностите в списъка със задачите на координационния екип са:

- организиране обсъждането на правилата за ученическите бюджети,
- финализиране и популяризиране в училище Изборния кодекс за училищните бюджети;
- координиране на информационни и образователни кампании, генериране на идеи, събиране и реклама на проекти, обсъждане/ гласуване,
- мотивиране и подкрепа на учениците в процеса,
- проверка на подадените проекти,
- участие в осъществяване на избраните проекти,
- наблюдение на изпълнението на проектите,
- оценка на процеса и препоръки за следващото издание.

Участие и роля на възрастните в процеса на изготвянето на училищния бюджет с ученическо участие

— Ограничаване на
доминиращата роля
на възрастните

Програмата за училищните бюджети с участие на учениците предоставя чудесна възможност на децата и младежите да имат реално влияние върху начина, по който се изразходват средствата, върху организацията и процеса на вземане на решения. Ето защо насърчаваме училищата да гарантират, че доколкото е възможно, процесът се създава съвместно и се ръководи от младите хора – от планирането на дейностите, през популяризирането и консултациите, до избора на предложения и участието в тяхното изпълнение.

В същото време степенята на участие на младите хора може да варира. Това зависи от демократичната култура в училището, предишния опит, но най-вече от готовността на възрастните да споделят отговорността и вземането на решения.

Стълбицата на Харт за участие

Един от най-популярните инструменти за описание на участието на младите хора е „Стълбата на участието“ на Робърт Харт. Моделът илюстрира постепенното развитие на участието на децата и младите хора, от символично (без реално влияние) до съвместно вземане на решения и автономност. Харт определя осем стъпала, три от които представляват така нареченото „неучастие“ или „токенизъм“:

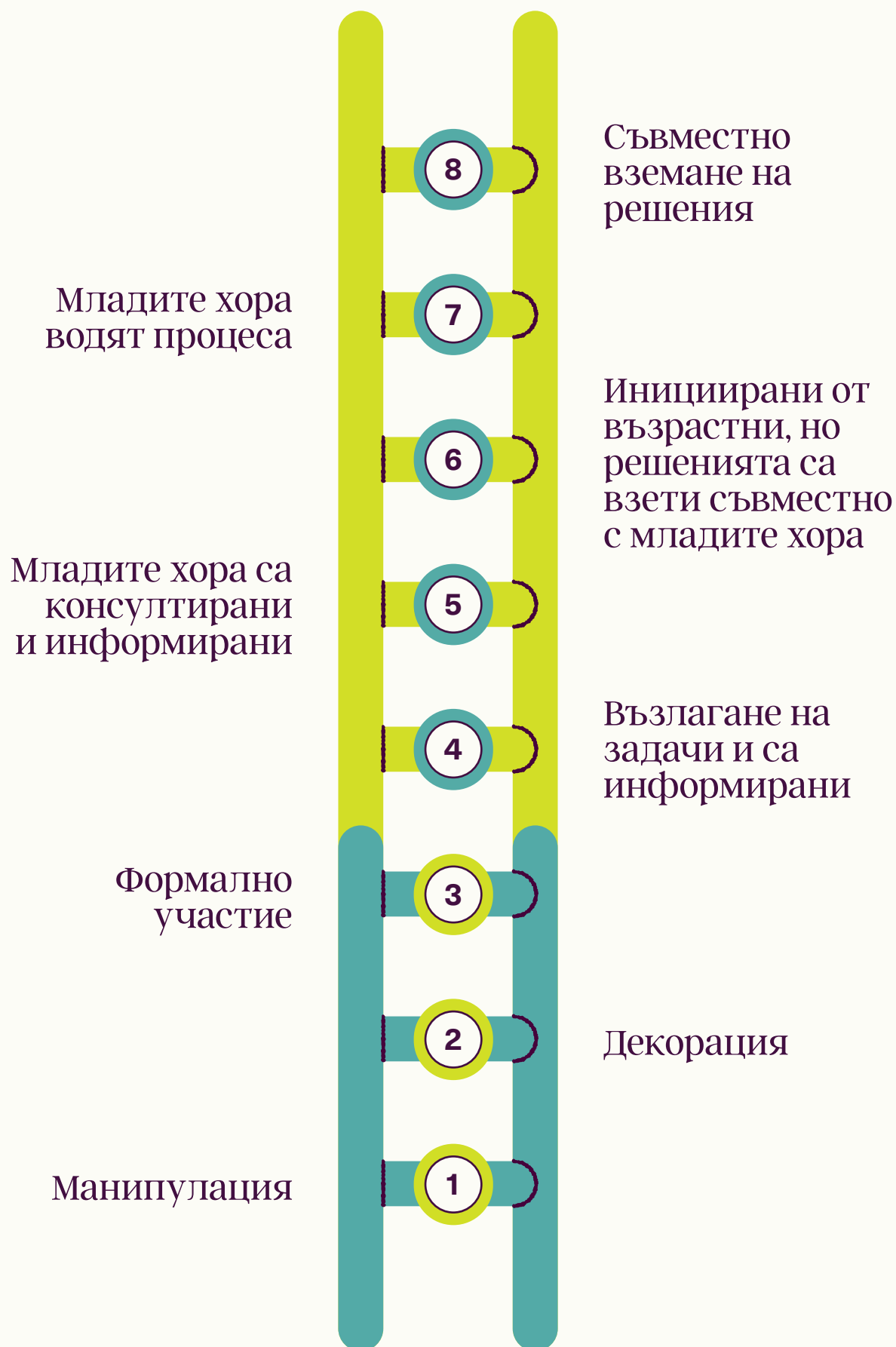
- **Манипулация** – водени от възрастните дейности, в които младите хора участват, за да подкрепят решение, което вече е взето; те не знаят истинската цел на дейността и нямат влияние върху нейното съдържание.

- **Декорация** – водени от възрастни дейности, в които младите хора избират? събитие или проект (например чрез изпълнения, излизане на сцената, участие в обсъждане), но не участват в планирането или вземането на решения.
- **Токенизъм (участие проформа)** – младите хора формално „имат право на глас“, но то остава символично: те не получават пълна информация, не могат да избират как да участват, а мненията им не оказват влияние върху решенията.

По-високите нива описват ситуации, в които се засилват самостоятелността и отговорността на младите хора:

- **Натоварени със задачи, но информирани** – младите хора изпълняват конкретни задачи, подадени от възрастните, но разбират защо ги изпълняват, какви са правилата и процеса на вземане на решения и имат роля.
- **Консултирани и информирани** – възрастните питат младите хора за мнението им, обясняват контекста и вземат предвид техните мнения (въпреки че крайното решение често остава в ръцете на възрастните).
- **Съвместно вземане на решения (инициирано от възрастни, решенията се обсъждат с младежите)** – възрастните дават начало на дейностите, но планирането и вземането на решения е съвместно с младежите.
- **Иницирано и ръководено от младежите** – младежите предлагат идеята и сами я реализират, като поемат отговорност за нейното изпълнение.
- **Инициативи на младежите, съвместно с възрастните** – младите хора ръководят процеса, а възрастните ги подкрепят като партньори (чрез съвети, ресурси и грижа за тяхната безопасност), без да поемат контрола.

Моделът на Харт улеснява / помага? да се определи в каква степен участват учениците в дадено училище и да се обмислят варианти как да се премине от „участие за показ“ към истинско съвместно вземане на решения, така че организацията на училищния бюджет да се превърне в процес, в който младите хора имат реално влияние и се научават да поемат отговорност за колективните решения.

Кога диалогът с младите хора свършва — и кога започва „Youthwashing“?

За учениците организирането на училищния бюджет с тяхно участие е урок по инициативност и овластяване. Но ако възрастните дават глас на младите хора само когато им е удобно – или когато това изглежда добре в социалните медии на училището – те изпращат ясно послание: мненията на учениците всъщност нямат значение. Това е **„Youthwashing“** – практика, която, вместо да учи на демокрация, обезкуражава младите хора да се ангажират. Границата между подкрепата за учениците и използване на техния образ за реклама може да бъде тънка. Разбирането на този механизъм е от съществено значение, ако искаме да изградим взаимоотношения, основани на партньорство.

„Youthwashing“ е термин, за който няма пряк еквивалент на български език. Накратко, той може да бъде описан като „показна“ подкрепа на младите хора. „Youthwashing“ се наблюдава, когато гласовете и нуждите на младите хора се използват по повърхностен или символичен начин, без да се вземат под внимание техните гледни точки или да се изпълняват поставените от тях искания. Това може да се прояви под формата на:

- **деклариране на подкрепа за младите хора** (например в училища, организации или инициативи, свързани с климата), без всъщност да им се предоставя реално влияние или правомощия за вземане на решения;
- **използване на елементи от младежката култура** (език, естетика, символи) с цел изграждане на имидж, за да се създаде впечатление за автентичност, докато реалното участие на младите хора във взетите решения остава минимално.

„Youthwashing“ е неефективна стратегия: подкопава доверието сред младата аудитория и прави истинското сътрудничество невъзможно.

Ето няколко насоки за това как да се избегне „Youthwashing“ при работа с млади хора в училищния бюджет участие на учениците/в училищния живот като цяло:

Включвайте младите хора от самото начало — и ги вземайте на сериозно

Защо е важно

„Youthwashing“ често произтича от това, че младите хора се третират просто като „участници“, а не като съ-творци. Ако основната роля на учениците в участието в организиране на бюджета се ограничава до гласуване, тяхното реално влияние се намалява значително.

Как да го направите

- Поканете учениците да участват в определяне на правилата за техния бюджет – например, да помогнат при определянето на критериите за проектите, сроковете, начина на гласуване.
- Създайте работни групи, съставени от ученици и учители, които заедно да вземат решения за популяризиране и организация на събития. Постарайте се процесът да се ръководи, доколкото е възможно, от самите млади хора.

Наблягайте на дългосрочните взаимоотношения

Защо е важно

Краткосрочните, еднократни дейности може и да изглеждат добре и да носят удовлетворение за всички, но те не изграждат доверие и нагласи. В този контекст „Youthwashing“ може да означава стремеж да се изглежда „модерно“, без да има стратегия за изграждане на процес, вкоренен в училищната общност – и в резултат на това, без трайни и видими резултати.

Как да го направите

- Разглеждайте прилагането на бюджета на учениците като повтарящ се процес, който се провежда всяка година.
- Документирайте дейностите си и се учете от грешките: провеждайте оценки заедно с учениците и прилагайте техните препоръки.
- Не се фокусирайте само върху задачите – отделяйте време и за изграждане на отношения с учениците.
- Възлагайте на учениците значими отговорности и оценявайте тяхната работа – например чрез награди, сертификати или публично признание.
- Изграждайте дългосрочни партньорства – давайте възможност на учениците да станат „посланици“ на бъдещите издания на бюджета.

Съгласувайте ценностите с ежедневноната практика

Защо е важно

Декларациите, които се разминават с действия са празни обещания – а младите хора бързо забелязват това.

Как да го направите

- Ако говорите за демокрацията като ценност, гайте на учениците реални инструменти за въздействие и се погрижете те да участват във вземането на решения – например, провеждайте редовни консултации с ученическия съвет за планираните инвестиции и ремонти в училище.
- Ако твърдите, че гражданската ангажираност на учениците е важна (включително участието в организиране на училищния бюджет с участие), създайте реално пространство за нея в рамките на училищната програма и отдайте признание на онези, които отделят време за социални проекти.
- Проверете дали училищните правила и ежедневноните практики действително съответстват на това, което училището обявява в целите си и публичната комуникация.

Дайте шанс на разнообразието сред младите хора

Защо е важно

Младите хора не са еднородна група – те се различават по интереси, способности и нужди.

Как да го направите

- Предлагайте различни начини за участие: онлайн и на място, възможности за анонимно участие, както и формати, подходящи за ученици с по-ниско самочувствие.
- Включвайте ученици с увреждания и ученици от малцинства, както и по-малки и по-големи ученици.
- Уверете се, че рекламните материали и проектите отразяват разнообразни гледни точки и лица.

5

Бъдете автентични

Защо е важно

Младите хора са изключително чувствителни към липсата на автентичност. Неуспешните опити да „изглеждате готини“ могат да бъдат по-отблъскващи, отколкото изобщо да не правите нищо. Съдържанието, създадено от млади хора за млади хора, обикновено е по-достоверно и по-привлекателно.

Как да го направите

- Не насилвайте използването на сленг или мемеа, ако това не ви се струва естествено. Вместо това, възложете комуникацията и популяризирането на учениците.
- Насърчавайте инициативите на учениците и им дайте възможност да развиват свои собствени форми на изразяване (видеоклипове, подкасти, плакати или управление на профили в социалните мрежи).

Възрастният като ментор или като мениджър?

Ролята на възрастните в процеса на организиране на училищния бюджет с участие на учениците е от решаващо значение – но изисква подходящ подход. Учениците се нуждаят от подкрепа, насоки и насърчение, за да се ориентират в този сложен процес, но също така се нуждаят от пространство, за да поемат инициативата, да вземат решения и да се учат както от успехите, така и от грешките си. Този баланс най-добре се изразява с един прост принцип: възрастните трябва да действат като ментори, а не като ръководители.

Когато възрастните поемат управленска роля – контролират решенията, определят дневния ред или „филтрират“ предложенията на учениците – те често неволно отнемат чувството за самостоятелност у учениците. Действайки като ментори обаче, възрастните могат да укрепят увереността и уменията на младите хора, като същевременно им позволяват да останат „на кормилото“ през целия процес.

Менторството започва с изслушване. Възрастните трябва да подхождат към учениците със смирение и отвореност към техните идеи, гледни точки и притеснения. Вместо да бързат да поправят или осъждат, менторите отделят време, за да разберат какво искат да постигнат учениците, и им помагат да изяснят целите си. Те се превръщат в партньори в мисленето – задават въпроси, които насърчават критичното размишление, вместо да дават готови отговори. Този подход показва на учениците, че техните идеи са важни и си заслужава да бъдат развивани.

Друг ключов елемент на менторството е предоставянето на подкрепа, без да се поема контрол. Учениците често се нуждаят от помощ по технически въпроси като изготвяне на бюджет, писане на предложения или ориентиране в училищните правила. Менторът може да обясни процедурите, да предложи инструменти и да препоръча ресурси, но трябва да избягва да върши работата вместо тях.

Ако дадена идея изглежда трудна или нереалистична, менторът не я отхвърля напълно; вместо това помага на учениците да проучат защо тя може да бъде предизвикателна и да обмислят как би могла да бъде адаптирана. По този начин ученето остава част от процеса, а отговорността остава в ръцете на учениците.

Менторите спомагат и за изграждането на здрава групова динамика. Чрез демонстриране на диалог, основан на уважение, приобщаващо вземане на решения и конструктивно разрешаване на конфликти, възрастните показват как изглежда демократичната практика в реалния живот. Те могат да помогнат за балансиране на участието, когато някои гласове доминират, и да насърчат по-тихите ученици да се изкажат. Този пример е фин, но мощен: той учи чрез личен пример, а не чрез наставления.

Важно е да се отбележи, че менторството не е пасивно. Това означава да си присъстващ, достъпен и внимателен към нуждите на учениците. Менторът празнува напредъка, насърчава, когато енергията спада, и помага на учениците да разделят на части проблемите, които изглеждат непосилни. В същото време менторите знаят кога да отстъпят. Те устояват на изкушението да „оправят всичко“, позволявайки на учениците да изпитат истинската отговорност, която идва с вземането на решения и действията.

Когато възрастните приемат тази роля, прилагането на училищния бюджет с участие на учениците се превръща в истинска лаборатория за демокрация. Учениците се научават не само как да разработват и реализират проекти, но и как да ръководят с отговорност, творчество и грижа.

Съществена част от това е укрепването на правомощията на учениците за вземане на решения – така че те да могат да преминат от чисто консултативна роля към модел, при който имат реално влияние върху ключови резултати. В резултат на това учениците започват да възприемат възрастните не като пазители на властта, а като съюзници, които вярват във възможностите им да допринесат значително за училищната общност. По този начин менторството укрепва както самия процес на прилагане на училищния бюджет с участие на учениците, така и дългосрочното развитие на учениците като активни граждани.

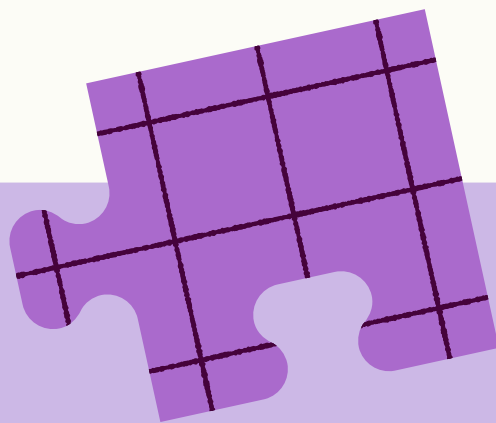
В крайна сметка разликата е проста, но дълбока: мениджърите ръководят и контролират; менторите дават възможност. Колкото повече възрастните се ангажират с менторството, толкова по-автентичен, приобщаващ и трансформиращ ще стане Училищният бюджет с ученическо участие.

Самооценка за възрастни съмишленици

Област	Мениджър (Контрол)	Ментор (Овластяване)
Вземане на решения	Взема самостоятелно важни решения, за да предотврати грешки.	Остава учениците вземат решения и се учат от грешките си.
Комуникация	Дава указания и казва на останалите какво да правят.	Изслушва и задава въпроси, които насърчават по-задълбочено мислене.
Решаване на проблеми	Отстранява проблемите, с които се сблъскват учениците, за да гарантира процеса.	Обсъжда предизвикателствата заедно с учениците и предлага начини за преодоляването им.
Усещане за собствена инициатива	Учениците се чувстват така, сякаш изпълняват задачи, предназначени за възрастни.	Учениците чувстват, че са част от процеса.
Правила	Поставя ограничения, без да ги обяснява.	Обяснява формалните изисквания и помага на учениците да се ориентират в тях.
Групова динамика	Дава думата предимно на най-изразителните ученици, за да се постигнат целите и да се „поддържа темпото“.	Осигурява приобщаване и насърчава по-сдържаните ученици да участват.
Цел	Концентрира се основно върху навременното изпълнение на задачата.	Приоритизира развиването на гражданските умения и компетенции на учениците.

Участие и роля на възрастните в процеса на изготвянето на училищния бюджет с ученическо участие

02

ЕКИПЪТ

Подборът на членовете на екипа е ключов фактор на бюджета с участие на учениците. От участниците зависи дали младежите ще почувстват, че имат реално влияние върху училището си, както и цялостният организационен успех на програмата.

По-долу представяме възможни варианти за функционирането на координационния екип. Всеки от тях има предимства и рискове, затова си струва да се избере модел, подходящ за опита, ресурсите и целите, които училището иска да постигне чрез бюджета на учениците.

Въпрос

1

Състав на екипа – кой трябва да бъде част от екипа?

Вариант

1

Преобладаващо ученици
+ един или двама учители

Описание

Екипът се състои предимно от ученици, като в него участват един или двама възрастни (обикновено учители), които осигуряват подкрепа. Сред възрастните могат да бъдат например директорът или заместник-директорът, педагогически съветник, координатор на Ученическия съвет, които помагат да се спазват формалните изисквания и осигуряват комуникацията с вземащите решения.

Предимства

- **Силно чувство за ангажираност у учениците:** Учениците чувстват, че това е наистина техен проект.
- **Практическа подкрепа от страна на възрастните:** Възрастните могат да помагат с административните задачи, процедурите, графика и логистиката.
- **Развитие на капацитета на училищния персонал:** Учителите натрупват опит в ръководене на училищния бюджет с ученическо участие и могат да предават тези знания при следващи издания.
- **По-добро изпълнение:** Присъствието на възрастни гарантира, че решенията се изпълняват в училището.

Рискове

- **Възможност възрастните неволно да поемат контрола:** Учениците могат да се почувстват по-малко независими или по-малко решителни.
- **Прехвърляне на отговорността към възрастните:** Учениците могат да започнат да очакват възрастните да поемат ръководството на процеса.
- **Риск от претоварване, ако има само един възрастен:** Един учител може да поеме прекалено голяма отговорност.

Най-подходящо за

Училища, които прилагат за първи път ученически бюджети. Това е широко разпространен и относително сигурен модел, който запазва фокуса върху ученика, като същевременно осигурява надеждна подкрепа от страна на възрастните.

Практически съвети

- Участието на двама възрастни често се оказва надеждно решение, като се има предвид ежедневната натовареност на учителите и необходимостта от заместник при отсъствие на единия от тях.

- Изберете възрастни, които могат да изградят силни взаимоотношения с учениците и се ползват с тяхното доверие. В много полски училища тази роля често се изпълнява успешно от ръководителите на ученическите съвети.
- Училището трябва да поеме ясен ангажимент да изпълнява решенията на координационния екип, за да се избегне формалността и да се подкрепи искрено ученическото лидерство.

Вариант

2

Балансиран състав – ученици
+ учители/ръководство + родители/
представители на местните власти

Описание

Екипът включва ученици и възрастни от различни групи, например учители, ръководство на училището, родители, а понякога и представители на местната власт или други партньори от общността.

Предимства

- **По-широки перспективи:** Разнообразният опит и гледните точки могат да подобрят качеството и ефективността на вземаните решения.
- **Междупоколенческо учене:** Учениците и възрастните се упражняват в диалог и по-добре разбират нуждите и ограниченията на другата страна.
- **По-силни връзки между училището и общността:** Моделът подкрепя сътрудничеството между училището и по-широката му среда.
- **Възможна допълнителна подкрепа:** Родителите или местните власти могат да предоставят организационна помощ или ресурси.

Рискове

- **Доминиране на възрастните:** Учениците могат да се чувстват по-малко независими, а възрастните могат да оказват по-силно влияние върху резултатите.
- **Логистична сложност:** Координирането на редовни срещи може да бъде предизвикателство поради различни графици и наличност.
- **Пристрастност при оценяването на предложенията:** Ако екипът оценява предложенията, възрастните може да са по-склонни да ги съдят по „стойност“ или „уместност“, вместо да се фокусират върху подкрепа за идеите на учениците.

Най-подходящо за

Училища, които искат да изградят връзки между училището и общността и училища с предишен опит в процесите на участие.

Практически съвети

- Установете **ясни правила за участие и вземане на решения**, за да се постигне баланс между гласа на учениците и този на възрастните (и, където е възможно, да се гарантира, че учениците са поне толкова на брой).
- Уверете се, че срещите **се водят добре**.
- Установете прозрачни процедури за комуникация и разпределение на задачите, така че всички да разполагат с еднаква информация и да имат еднакво разбиране за процеса.

Само ученици

Описание

Координационният екип се състои изцяло от ученици, които ръководят процеса от начало до край.

Предимства

- **Много висока степен на активност на учениците:** Учениците имат реално влияние върху училищния живот.
- **Независимост и отговорност:** Учениците вземат решения и се учат от резултатите.
- **По-голяма автентичност:** Общуването между връстници повишава доверието и ангажираността.
- **Развитие на лидерски умения:** Създава пространство за откриване на нови таланти и развитие на ученически лидери.

Рискове

- **Ограничен организационен капацитет:** Учениците може да се затрудняват с формалностите (изготвяне на бюджет, процедури за закупуване, контакти с администрацията).
- **По-трудна координация с възрастните:** Някои стъпки може да изискват одобрение или подкрепа от възрастни, което създава затруднения.
- **Устойчивост:** Смяната на членовете (например, завършващи ученици) може да доведе до загуба на знания и опит.

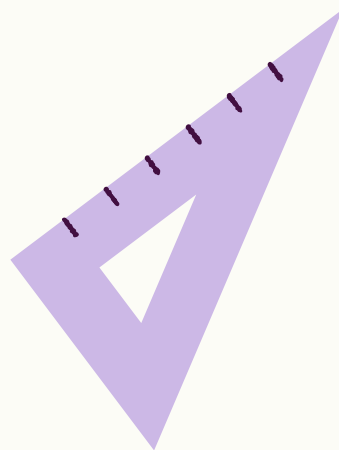
Най-подходящо за

Училища с богат опит в ученическо самоуправление, или със силна група активни младежи, които желаят да засилят още повече самостоятелността на младежите.

Практически съвети

- Организирайте обучения, които да подготвят учениците за тяхната самостоятелна роля (например: изготвяне на бюджет, фасилитиране, комуникация, училищни процедури).
- Осигурете ясен канал за подкрепа при нужда – без да отнемате контрола от учениците.
- Обмислете изготвянето на кратко писмено „споразумение“, в което училището се ангажира да подкрепя и прилага решенията на екипа, за да се намалят недоразуменията и да се предотвратят конфликтите.

Как да се подбере екипът?

Нека започнем с един основен принцип: В екипа трябва да има ученици. Следващият въпрос е как да ги подберем. Има много възможни подходи и всеки от тях има различни последици. В зависимост от метода процесът може да бъде повече или по-малко демократичен – и това ще определи доколко легитимен, приобщаващ и представителен в крайна сметка ще бъде екипът.

„В делиберативния модел е добре да се гарантира, че работната група включва представители на широк кръг от училищни групи, като отразява формата на т.нар. „мини-публики“ – групи, съставени от хора с разнообразен социален произход, подбрани пропорционално на по-широката общност според нейните основни характеристики. В контекста на бюджет с участие водещият принцип при подбора на членове на работните групи трябва да бъде осигуряването на разнообразие от гласове. Следователно трябва да търсим ученици, представляващи различни класове, както и ученици с различна степен и форма на участие в училищния живот. Също така си заслужава да поканим ученици, които досега не са били социално активни – това може да се превърне в изключително мотивиращо преживяване за тях.“¹

¹ „Училищен граждански бюджет – възможност за обсъждане в училище“ Автори: Павел Залевски, Матеуш Войчешак, Фондация „Поле на диалога“, Варшава, 2022 г.

Методи за подбор на ученици – пет варианта за сформизиране на екипа

Вариант 1

Членове на ученическият съвет

Описание

Екипът се състои от ученици, които вече са избрани на ръководни постове в ученическият съвет.

Предимства

- Обикновено те са опитни, ангажирани и мотивирани.
- Тяхната роля е демократично легитимирана чрез ученически избори.
- Те могат да се научат да подкрепят вземането на решения „отдолу нагоре“ (да подпомагат избора на своите съученици, вместо да вземат решения от името на всички).

Недостатъци

- Риск от създаване на „елитен“ процес, в който всеки път участват едни и същи изключително активни ученици.
- Бюджетът на учениците се превръща в още една отговорност в допълнение към многобройните задължения на ученическият съвет, което може да доведе до претоварване.

Най-подходящо за

Училища, в които Ученическият съвет не е капсулиран и поддържа отчетност и добра комуникация с връстниците си.

Ученици, избрани от възрастни

Описание

Учителите или ръководството на училището избират кои ученици ще се присъединят към екипа.

Предимства

- Лесно се организира и бързо се реализира.
- Позволява на възрастните да избират ученици, които вече са доказали своята отговорност в други дейности.

Недостатъци

- По-малко прозрачен и потенциално по-малко легитимен в очите на учениците.
- Риск от ниска представителност (екипът може да не отразява по-широкия състав на учениците).
- Мотивацията може да пострада, ако учениците се чувстват „назначени“, а не избрани.

Най-подходящо за

Училища в ранен етап, които смятат, че се нуждаят от надеждни ученически лидери и силно ръководство от страна на възрастните – идеално като преходен модел, а не като дългосрочно решение.

Представители от класовете, избрани от учениците

Описание

Всеки клас избира един представител в екипа.

Предимства

- Много демократично и широко представително.
- Учениците по-вероятно ще се чувстват включени и справедливо представени.

Недостатъци

- Някои избрани представители може да разглеждат ролята си като формална и да нямат мотивация да се ангажират активно.

Най-подходящо за

Училища, които искат да наблегнат на равенството, прозрачността и легитимността – особено тези, които имат извес-тен опит в управлението на изготвянето на училищния бюджет с участие на учениците.

Доброволци (отворена покана за участие)

Описание

Отворена покана – всеки ученик може да кандидатства или да се запише.

Предимства

- Привлича ученици, които проявяват искрен интерес и мотивация.
- Насърчава инициативата и чувството за ангажираност от страна на участниците.

Недостатъци

- Екипът може да стане небалансиран или непредставителен (често доминиран от най-активните или уверени ученици).
- Ако кандидатите са твърде много, е необходим справедлив процес на подбор – в противен случай етапът на „пресяване“ може да се окаже проблематичен.

Най-подходящо за

Училища, които искат да се възползват от ентусиазма и инициативността на учениците – най-ефективно е, когато училището вече има опит с процеси, основани на участие.

Ротационен клас (един клас на година)

Описание

Всяка година различен клас поема отговорността да действа като координационен екип.

Предимства

- Лесно се организира.
- Всяка група получава шанс да участва.
- Ротацията може да донесе свежа енергия и нови идеи.

Недостатъци

- Слаба приемственост от година на година.
- Може да се наложи учениците да научават процеса от нулата при всеки цикъл.

Най-подходящо за

Училища, които вече са внедрили ученически бюджети и могат да поддържат предаването на отговорности и обучението.

Избрахме ученици за координационния екип, но как да подберем възрастните?

Въпреки че двете теми – „възрастен като ментор или ръководител?“ и „как да подберем възрастните?“ – са свързани, те засягат две различни нива на работа в организиране на училищните бюджети с участие на учениците.

Първата част описва ролевия модел, т.е. как възрастните трябва да се държат по време на процеса: умения за фасилитиране и практики, които могат да бъдат научени, усъвършенствани и приложени (например, задаване на въпроси вместо налагане на решения, оказване на подкрепа, без да се поема контролът, и съзнателно обръщане на внимание на груповата динамика). До голяма степен това е изкуството на работата – нещо, което може да се практикува и развива чрез опит, обучение и рефлексия.

Вторият раздел повдига един предшестващ и не по-малко важен въпрос: кой трябва да изпълнява тази роля.

Дори най-добрите инструменти и насоки за наставничество няма да дадат резултат, ако възрастният не притежава ключови качества за този процес: искрена готовност да споделя властта, търпение, доверие в учениците, последователност в действията и репутация, която кара младите хора да искат да си сътрудничат с него. В процеса на организиране на училищния бюджет с участие на учениците взаимоотношенията са част от метода – учениците често усещат намеренията по-бързо, отколкото процедурите. Ето защо изборът на възрастни не може да се сведе до формални роли или свободно време в графика.

Това е решение за това какъв вид култура на сътрудничество всъщност изгражда училището около участието в изготвянето на бюджета.

Поради тази причина, преди да преминем към уменията и техниките за фасилитиране, си струва да се спрем за момент и да обмислим критериите за подбор на възрастни: хора, които не само знаят как да действат като ментори, но и притежават лични качества и авторитет в училищната общност, които позволяват на учениците да се чувстват в безопасност, да се чувстват овластени и да бъдат третираны като партньори. Следващата част – „как да подбираме възрастните?“ – се фокусира именно върху този аспект: подборът на възрастни, които ще се превърнат в надеждни съюзници на учениците в процеса на ученическото бюджетиране.

1 Лични качества и нагласи

Ефективните фасилитатори ръководят с емпатия, търпение и нагласа за развитие. Те разбират, че учениците се включват в процеса с различно ниво на опит, подкрепа и увереност – и че мнозина от тях в началото може да имат ограничено чувство за самостоятелност. Добрите фасилитатори активно насърчават участието, като например демонстрират ентусиазъм, последователност и вяра в способността на учениците да постигат реални резултати.

Те слушат внимателно, проявяват искрено уважение и се отнасят към идеите на учениците като заслужаващи сериозно внимание – дори когато тези идеи оспорват предположенията на възрастните. Тяхното присъствие е спокойно и успокояващо, което спомага за създаването на психологическа сигурност за обмен на идеи, разминавания в мненията и критични дискусии.

Добрите фасилитатори изграждат взаимоотношения, основани на партньорство, а не на йерархия. Те съзнателно променят динамиката на властта, като канят учениците да поемат водеща роля и избягват подхода, при който „авторитетът е на първо място“. Това спомага за създаването на култура на взаимно уважение, споделена отговорност и сътрудничество.

Те остават достъпни и подкрепящи – готови да наставяват, насочват и отделят време, особено за учениците, които са по-неуверени или за които гражданското участие е нещо ново. Те служат и като мост между учениците и училищната система: помагат на учениците да се ориентират в процедурите и структурите за вземане на решения, без да им отнемат контрола.

Процесът на изготвяне на училищния бюджет с ученическо участие е динамичен, така че фасилитаторите трябва да бъдат адаптивни. Те трябва да са подготвени да приспособят плановете към интересите, нуждите и темпото на работа на учениците. Силни комуникационни умения, способност за модериране на дискусии и увереност във фасилитирането на групи са от съществено значение – особено когато решенията са оспорвани или емоциите са силни.

Ефективните фасилитатори обръщат специално внимание на груповата динамика. Те забелязват кога някои гласове доминират, а други остават на заден план, и деликатно възстановяват баланса в участието, за да гарантират, че всеки ще бъде чул. Те създават приобщаваща среда, в която различните гледни точки и житейски опит не само се приемат, но и активно се ценят.

4

Отвореност към нови идеи и решения, предложени от учениците

Изключителните фасилитатори приветстват креативността, неконвенционалните предложения и подходите, инициирани от учениците. Учениците често виждат нуждите на училището по различен начин от възрастните – и тази свежа перспектива е една от най-големите сили на изготвянето на училищния бюджет с ученическо участие, дори когато предизвиква установените норми.

Фасилитаторите поддържат деликатен баланс между насочване и свобода: те се отдръпват достатъчно, за да дават възможност на идеите да се развият, и се намесват предимно, за да помогнат за структурирането на работата, да свържат учениците с ресурси или да гарантират, че процесът остава осъществим и безопасен.

5

Позиция в училищната екосистема и честота на контактите

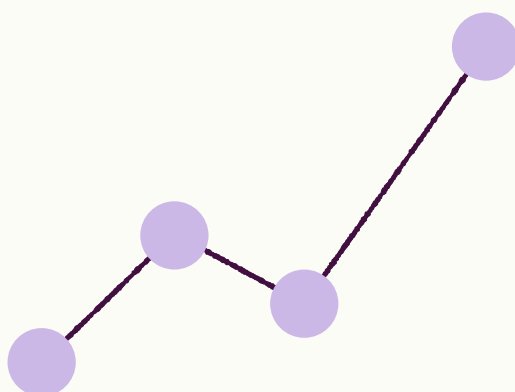
Най-ефективните фасилитатори са добре интегрирани в ежедневието на училището – учители, педагози, съветници или други членове на персонала, които учениците познават и на които се доверяват. Техният авторитет както пред учениците, така и пред ръководството на училището помага за превръщането на решенията в действия и за преодоляването на препятствия по пътя.

Те поддържат и редовен, постоянен контакт – чрез уроци, екипни срещи, консултацияни часове или периодични проверки – така че подкрепата е непрекъсната, а не спорадична. Това постоянно присъствие поддържа динамиката, укрепва доверието и улеснява наставничеството, разрешаването на проблеми и отбелязването на напредъка.

Засилване на инициативността на учениците, гражданското образование и училищния климат

Добре подбраните възрастни фасилитатори са от централно значение за образователното въздействие на бюджетите с участие на учениците. Те помагат на учениците да изпитат реално влияние, да развият практически умения (като разработване на проекти, съставяне на бюджет и представяне на идеи) и да практикуват конструктивен диалог и колективно вземане на решения.

Същевременно, фасилитирането може да подобри интеграцията и сътрудничеството в цялото училище. Процесът по прилагане на училищния бюджет с участие на учениците често задълбочава взаимоотношенията между учениците, персонала, семействата и ръководството, като подкрепя училищна атмосфера, основана на доверие, споделено лидерство и колективна отговорност.

Област	Основни качества
Характер и нагласа	Съпричастен, търпелив, ориентиран към развитие, надежден
Отношения с учениците	Подкрепяща, достъпна, ориентирана към сътрудничество, свързваща роля
Умения за фасилитиране	Умереност, междуличностно съзнание, чувствителност към груповите процеси
Гъвкавост и иновации	Адаптивни, отворени към нови идеи, насърчават творчеството на учениците
Ролята и присъствието на училището	Добра интеграция в училище, редовен контакт с учениците
Гражданско и културно въздействие	Развива инициативността на учениците, гражданското съзнание и създава приобщаваща общност

Заклучителни мисли: идеалният фасилитатор е „наставник по пътя“

Една метафора добре илюстрира това: най-ефективните възрастни в процеса на прилагане на училищния бюджет с участие на учениците не са нито пилоти, които направляват процеса, нито зрители, които наблюдават от страни – **те са наставници по пътя**. Те помагат за създаването на ясна и подкрепяща структура, насърчават широкото участие и дават възможност на учениците да поемат реална отговорност.

Чрез съпричастност, гъвкавост и отлични умения за фасилиране те създават условия за младите хора да упражняват лидерски умения, да изразяват гражданската си позиция и да се научат как да се справят с реалностите на съвместното вземане на решения и изготвянето на бюджети.

Въпрос 3

Малък или голям екип?

Вариант 1

Малък екип (6–10 членове)

Предимства

- По-лесна комуникация и координация
- По-бързо вземане на решения
- По-силна сплотеност на екипа

Недостатъци

- По-малко представителна за цялото ученическо тяло
- Риск от претоварване на малък брой хора

Най-подходящо за

Отличен вариант за училища, които тепърва започват.

Голям екип (повече от 10 членове)

Предимства

- Повече идеи и творчество
- По-голяма представителност
- По-лесно разпределение на задачите

Недостатъци

- Изисква по-добра координация и фасилитиране
- Риск от „размиване на отговорността“ (никой не се чувства напълно отговорен)
- Директната комуникация може да бъде по-трудна

Най-подходящо за

Силен модел за по-големи училища и за по-опитни екипи, които могат ефективно да управляват по-голяма група.

Как да се насърчи участието в координационния екип?

Решаваща първа стъпка е да се даде на екипа реална отговорност. Учениците са по-склонни да се ангажират, ако видят, че техните решения имат значение и на практика се прилагат. Вместо да им възлагате само прости задачи като поставяне

на плакати, те трябва да помагат при изготвяне на правилата, планиране на дейностите и комуникационните стратегии. С отговорността идва и нуждата от **яснота**. Всеки член на екипа трябва да знае своята роля, независимо дали това означава да води срещи, да събира идеи, да управлява социалните медии или да поддържа връзка с ръководството на училището. В същото време ролите не трябва да бъдат твърдо определени. **Даването на възможност на членовете на екипа да сменят задачите си** им дава шанс да бъдат про-активни, да придобият нови умения и предотвратява скуката.

Участието се увеличава и когато атмосферата е положителна и приветлива. Срещите трябва да бъдат безопасни пространства, където всеки се чувства ценен. По-тихите ученици често се нуждаят от изрична покана да се включат, а фасилитаторите трябва да внимават **да не позволят на няколко доминиращи гласа да поемат контрола**. Създаването на това чувство за приобщаване укрепва демократичния дух на ученическите бюджети. За да подпомогнат активното участие, училищата трябва да предлагат и **обучение**. Учениците рядко пристигат с опит във фасилитиране, комуникация или съставяне на бюджети, така че кратки семинари по тези умения могат да им дадат увереност. Когато младите хора се чувстват способни, те са по-склонни да поемат инициативата.

Друг начин да се насърчи участието е чрез **признание**. Публичното отбелязване на работата на координационния екип показва, че усилията им имат значение. Това може да бъде нещо толкова просто като отбелязване на постигнатите резултати по време на общи събрания, връчване на сертификати или представяне на работата им в училищните бюлетини или в социалните медии. Признанието не само мотивира настоящите членове, но и вдъхновява други да се присъединят в бъдеще. Наред с признанието, **подкрепата от страна на възрастните** играе ключова роля. Учителите и персоналът трябва да действат като ментори, които насочват, насърчават и помагат за решаването на проблеми, без да отнемат

контрола от учениците. **Знанието, че имат подкрепа, успокоява учениците и им позволява да поемат рискове, без да се страхуват от провал.**

Ангажираността зависи и от това **процесът да остане приятен и смислен. Срещите не трябва да се възприемат като допълнителна домашна работа. Креативни сесии за обмен на идеи, интерактивни работни групи или дори нещо толкова просто като носенето на леки закуски на срещите** могат да направят участието по-привлекателно. Напомнянето на екипа за **реалното въздействие** на тяхната работа – било то ново оборудване, подобрени пространства или събития, избрани от учениците – засилва ценността на техния принос. Накрая, училищата трябва да останат **гъвкави**. Ако енергията започне да спада, графикът или дейностите могат да бъдат коригирани, за да се гарантира, че процесът остава достъпен и управляем.

Насърчаването на активното участие в координационния екип е нещо повече от просто поддържане на мотивацията на група ученици. Става въпрос за изграждане на култура на ангажираност, отговорност и споделена отговорност в училището. Чрез съчетаване на отговорността с яснота, приобщаване, подкрепа, признание и творчество училищата могат да гарантират, че координационният екип остава силен и ангажиран. Когато това се случи, участието в организиране на бюджета се превръща в нещо повече от упражнение по бюджетиране – то се превръща в жива практика на демокрацията, която вдъхновява учениците да пренесат гражданската си ангажираност във всяка сфера от живота си.

Грешки при прилагането: какво да не се прави в процеса на участие

Когато училищният бюджет с участие на учениците се прилага неправилно, съществува риск то да се превърне в символично упражнение, което подкопава доверието, вместо да изгражда способност за действие. За да се запази ценността му, училищата трябва да са наясно с **най-често срещаните капани** и съзнателно да ги избягват.

1. Една от най-сериозните грешки е превръщането на участието в бюджетирането в символичен жест или симулация. Ако учениците усетят, че мнението им няма реално значение, те бързо губят интерес. Провеждането на процеса без реален бюджет, предварителното определяне на печелившите проекти, промени от ръководството или учителите на техните идеи или неизпълнението на взетите решения подкопават цялата идея на участието в бюджетирането. Младите хора трябва да видят, че техният избор има значение на практика; в противен случай участието в бюджетирането се превръща в празен ритуал, а не в демократичен инструмент.

2. Друга често срещана грешка е изключването. Процесът на участие в създаването на училищния бюджет, воден от учениците, губи своя трансформиращ потенциал, **когато в него участва само тесен кръг от ученици, като например най-активните, най-успешните или членовете на ученическия съвет.** Ограничаване на участието по този начин затвърждава съществуващите неравенства и лишава много млади хора от възможността да се включат. Един смислен процес трябва да включва различни възрастови групи, произход и способности и да осигурява достъп на ученици, които обикновено не биват чути. Приобщаването изисква също така внимание към достъпността: избягване на конфликти в графиците, премахване на езиковите бариери и гарантиране, че учениците със специални нужди могат да участват пълноценно.

3. Прозрачността е също толкова важна. **Липсата на ясна комуникация** за правилата, сроковете, бюджетите или критериите за подбор създава объркване и недоверие. Учениците трябва да разберат колко средства са на разположение, какви видове проекти са възможни и защо някои предложения не могат да бъдат одобрени. Промяната на правилата в средата на процеса или отхвърлянето на идеи без обяснение поражда подозрение и разочарование. Откритата и честна комуникация, използваща език, който учениците лесно могат да разберат, е единственият начин да се поддържа доверието.

4. Дори когато има прозрачност, **процесите могат да се провалят, ако станат прекалено бюрократични или технически сложни.** Изискването на обширни писмени предложения, поставянето на нереалистични срокове или очакването учениците да се ориентират във финансовия жаргон на възрастните може да претовари участниците и да ги разубеди да се включат. **Процесът на училищните бюджети с участие трябва да бъде достатъчно предизвикателен, за да преподава важни умения, но трябва да остане достъпен и подходящ за възрастта.** Същият риск възниква, когато учениците са оставени изцяло сами да управляват процеса. Макар че чувството за отговорност е от решаващо значение, младите хора се нуждаят и от подкрепящо ръководство, наставничество и подпомагане. Обратната грешка – да се позволи на възрастните да доминират и да поемат контрола – може да бъде също толкова вредна. Изкуството на фасилитирането се състои в постигането на баланс: предлагане на подкрепа, без да се отнема правомощието.

5. Допълнителна опасност крие пренебрегването на груповата динамика. Процесът на учене чрез обсъждане на бюджетирането с ученическо участие не се състои само от идеи и гласуване; той включва колективен диалог и преговори. Ако фасилитаторите не управляват активно дискусиите, по-шумните гласове могат да доминират, докато по-тихите или маргинализираните ученици да се оттеглят. Кликите могат да монополизират дебатите, а неразгледаните предубеждения могат да затвърдят съществуващите неравенства. Училищата трябва да останат бдителни към тази динамика, като гарантират, че всеки ученик има възможност да бъде изслушан и че обстановката за обсъждане е уважителна и приобщаваща.

6. Друг често срещан проблем е неправилното боравене с нереалистични или неосъществими проекти. Учениците често предлагат творчески идеи, някои от които могат да надхвърлят наличните ресурси или да противоречат на законовите разпоредби или правилата за безопасност. Простото отхвърляне на тези предложения без обяснение не само обезкуражава учениците, но и намалява образователната стойност на процеса. Вместо това училищата трябва да използват такива моменти като възможности за учене, като помагат на учениците да разберат ограниченията, да адаптират предложенията си и да мислят критично за осъществимостта.

7. Дори когато бъдат избрани силни предложения, процесът може да се провали, ако спечелилите проекти не бъдат реализирани. Доверието в процесът на бюджетиране зависи от видимата реализация и уважение на решенията на учениците. Обявяването на резултатите без последващи действия или реализирането на проектите години по-късно, когато учениците вече са напуснали училището, дава сигнал, че гласът им е имал малко реално влияние. Своевременното и точно изпълнение следователно не е по избор – то е основата на доверието.

8. Накрая, училищата трябва **да избягват да прекратяват цикъла на бюджети за учениците след гласуването.** Без възможност за размисъл, обратна връзка и признание процесът остава непълноценен. Учениците трябва да бъдат поканени да споделят какво са научили, да оценят какво е проработило и какво не, и да отпразнуват заедно постигнатото. Тази фаза на размисъл превръща процесът на изготвяне на училищния бюджет с ученическо участие от еднократно събитие в продължителен образователен процес, който може да подобри следващите издания.

9. Бюджетът на учениците като еднократна практика – за да стане популярен сред учениците, да изгради нагласи за участие и разбиране на демократичните процеси, са нужни повече от едно издания. В първия кръг на ученическите бюджети е вероятно много от учениците да не са разбрали, други да нямат доверие във възможностите за участие. Преживяването на процеса и осъществените идеи ще мотивират повече ученици за участие.

Накратко, капаните, които трябва да се избягват при училищното участие на учениците във вземането на решения, имат една обща черта: те подкопават доверието. Формалното участие, изключването, лошата комуникация, прекомерното усложняване, липсата на подкрепа, пренебрегването на груповата динамика, небрежното отношение към предложенията, слабото изпълнение и липсата на рефлексия – всичко това рискува да убеди учениците, че гласът им няма значение. От друга страна, когато училищата са бдителни и избягват тези клопки, ученическото участие в изготвянето на бюджета се превръща не само в упражнение по бюджетиране, но и в жива практика на демокрация. Тя учи младите хора, че участието има смисъл, че сътрудничеството е възможно и че техните идеи имат силата да оформят тяхната общност.

Инструмент: Контролен списък за готовност на координатора за стартиране на училищния бюджет с участие на учениците

Използвайте този контролен списък, за да се уверите, че процесът на участие в изготвяне на бюджета на училището избягва често срещаните капани и остава истински демократичен процес.

Фаза 1

Основи и прозрачност

- ☐ **Сигурност на бюджета:** Потвърдена ли е сумата на бюджета, гарантирана ли е и защитена ли е от евентуални бъдещи съкращения?
- ☐ **Ясни правила:** Налични ли са графикът, лимитите за разходите и критериите за подбор на прост и достъпен за учениците език?
- ☐ **План за приобщаване:** Обърнахме ли се активно към ученици извън Ученическия съвет (напр. по-затворени ученици, различни възрастови групи)?
- ☐ **Достъпност:** Достъпен ли е процесът за ученици със специални нужди и такива с езикови бариери?

Фаза 2

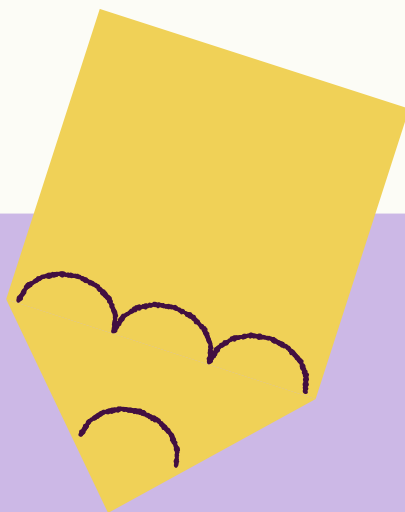
Процесът и подкрепата

- ☐ **Подкрепа:** Имаме ли план за подкрепа на учениците, без да им налагаме нашите идеи (избягвайки както изоставянето им, така и доминирането от страна на възрастните)?
- ☐ **Обратна връзка за проектите:** Има ли механизъм, който да помага на учениците да коригират нереалистични предложения, вместо просто да ги отхвърляме напълно?
- ☐ **Групова динамика:** Обучени ли са фасилитаторите да управляват дискусиите така, че доминиращите гласове да не заглушават останалите?
- ☐ **Проверка на документите:** Достатъчно ли е проста формата за предложение, за да могат учениците да я попълнят, без да се обезсърчават?

Фаза 3

Реализация и обобщение

- ☐ **График за реализация:** Могат ли спечелилите проекти да бъдат реализирани, докато учениците, които са ги предложили, все още посещават училище?
- ☐ **Изпълнение:** Има ли публичен ангажимент спечелилите проекти да бъдат изпълнени точно така, както са били одобрени при гласуването?
- ☐ **Завършване на цикъла:** Планирали ли сме сесия за обобщение, оценка и празнуване след изборите?

Инструменти за екипа по бюджетиране с ученическо участие — канбан табло и метода „Аджайл“

За да подкрепим училищата в провеждане на бюджетите за ученици, ние разработихме подробен набор от задачи, структурирани около шест ключови етапа на процеса. Чрез добре обмислено планиране и управление на задачите е възможно да се постигнат висококачествени резултати, като в същото време общата работна натовареност остава пропорционална и устойчива.

Управление на работата: Agile и канбан табло

Една от съвременните техники за гъвкаво (Agile) управление на проекти може да бъде полезна за изненадите и натоварената среда в училище при организиране на бюджетите на учениците. Гъвкавото управление се основава на кратки цикли („спринтове“) и поставя акцент върху сътрудничеството, прозрачността и непрекъснатото усъвършенстване.

Екипът не е длъжен да планира всяка подробност от самото начало. Вместо това той може да работи стъпка по стъпка, да тества решенията на практика и да усъвършенства процеса по време на работата – като въвежда постепенни подобрения, докато научава какво дава най-добри резултати.

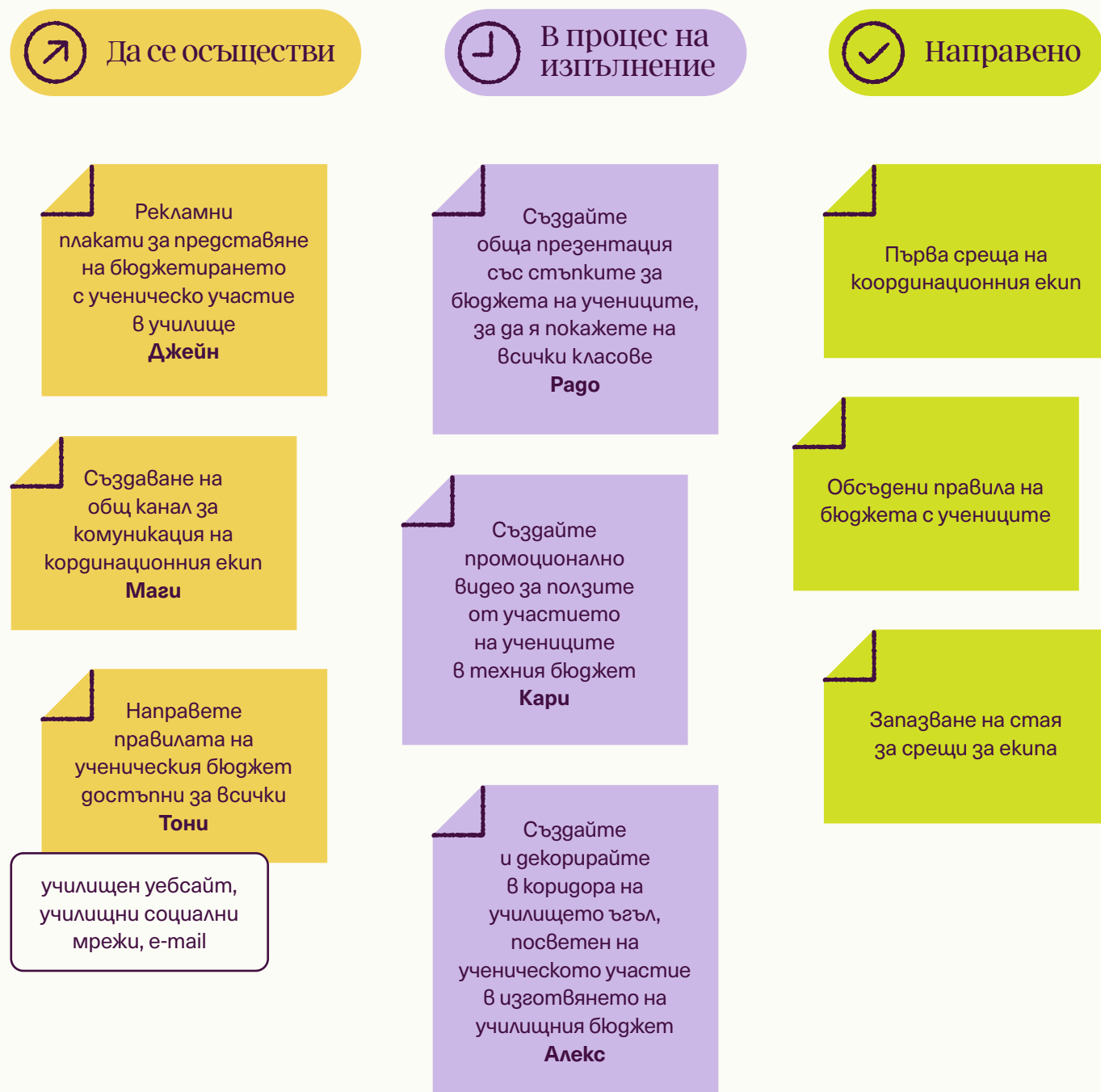
Какво представлява канбан таблото?

След като списъкът със задачи на координационния екип бъде превърнат в ясни и изпълними стъпки, канбан таблото може да помогне за управление на процеса. Канбан таблото функционира като прост „команден център“, който прави напредъка видим, като организира задачите в три основни колони:

- **За изпълнение** – задачи, които са готови за стартиране
- **В процес на изпълнение** – задачи, по които се работи в момента
- **Завършени** – изпълнени задачи и постигнати етапи

Съвет: Ако разполагате със специално място в училище, обмислете възможността да създадете физическо канбан табло с помощта на лепящи се бележки. Ако предпочитате дигитално решение, инструменти като Trello или Microsoft Planner могат да се окажат подходящи – те правят задачите лесно достъпни за всеки чрез мобилния телефон и осигуряват обща видимост за целия екип.

Канбан табло

Въвеждане на Agile в пет стъпки

1. Определете ролите

Назначете **ръководител на проекта** (отговорен за цялостната визия и графиците) и **Скрам мастър** (отговорен за комуникацията и преодоляването на препятствия).

2. Работете в спринтове

Разделете процеса на етапи от **1–2 седмици**.

3. Провеждайте кратки срещи

Организирайте кратки **5–10-минутни** срещи, на които всеки споделя: какво е направил, какво ще прави след това и какви са предизвикателствата или препятствията.

4. Събирайте обратна връзка непрекъснато

Не чакайте до края на етапа – споделяйте предварителни плакати, правила или материали с учениците и персонала рано, за да съберете мнения и да ги усъвършенствате навреме.

5. Провеждайте ретроспекции

След всеки етап попитайте: *Какво мина добре? Какво трябва да подобрим следващия път?*

Как да използвате тези списъци

Представеният по-долу преглед не е само теоретичен – той представлява практичен, готов за употреба ресурс за вашата система за управление на работата, основан на практическия опит на авторите. Той не е изчерпателен и някои задачи може да не съответстват напълно на конкретния модел на бюджетиране с ученическо участие, използван във вашата страна. Дори в рамките на един и същ национален контекст училищата могат да се различават значително. Самият процес също оставя място за творчество и адаптиране към местните условия.

Ето защо ви насърчаваме да разглеждате идеите като основа и източник на вдъхновение – такъв, който можете да адаптирате, усъвършенствате и разширите, за да отразява нуждите, възможностите и приоритетите на вашата училищна общност.

Примерни списъци със задачи за координационния екип на изготвяне на училищния бюджет с ученическо участие

По-долу са представени примерни задачи за членовете на координационния екип на ученическото бюджетиране, групирани в шест основни етапа на процеса.

Етап 1

Съвместно планиране и подготовка

- ☐ Обучения за членовете на координационния екип за бюджети с участие на учениците
- ☐ Анализ на правилата за бюджетиране с ученическо участие в други училища и национални/международни примери
- ☐ Обсъждане с учениците по класове на основни правила за бюджета на учениците (кой може да гласува, кой подава проекти и др.)
- ☐ Определяне на критериите за допустимост на проектите (бюджет, осъществимост, съответствие с правилата)
- ☐ Подготовка на формуляр за проект за бюджета на учениците

- ☐ График за целия процес
- ☐ План за действие за провеждане на ученическия бюджет
- ☐ Финализиране на документа с правилата за публикуване
- ☐ Разпределение на задачите между членовете на координационния екип
- ☐ Установяване на правила за вътрешна комуникация в екипа

Етап 2

Споделяне, информирание и подкрепа

- ☐ Създаване на информационни материали (напр. плакати, презентации, брошури, видеоклипове)
- ☐ Графична версия/инфографика на правилата за по-лесно споделяне
- ☐ Организиране на информационни срещи за ученици, учители, родители и др.
- ☐ Организиране на тематични/уроци с връстници
- ☐ Актуализиране на информацията в училищните медии (напр. уебсайт, социални медии, табла за обяви, училищна телевизия)
- ☐ Създаване на кратко ръководство на тема „Как да подгледате проект“
- ☐ Фотографска документация

Генериране на идеи и доуточняване на проектите

- ☐ Създаване на пространство, където учениците да могат да изразят своите нужди и идеи за проекти, например табло в коридора на училището, ден на отворените врати като място за представяне и обмен или онлайн платформа
- ☐ Организиране на творчески работилници на тема „Как да измислим проект за участие в разпределянето на училищния бюджет“
- ☐ Подготовка на формуляри за кандидатстване и инструкции за попълването им
- ☐ Изпращане на информация за възможността и крайните срокове за подаване на проекти чрез системата за управление на училището (напр. Librus в Полша, Argo DidUP в Италия или IES Digital в Испания, Школо в България) или чрез групите на класа до учениците
- ☐ Организиране на маратон на проектите
- ☐ Наблюдение на постъпващите проекти, напомняния за класовете и учителите
- ☐ Консултации по проектите с кандидатите, например часове за консултации
- ☐ Фотографска документация
- ☐ Проверка на съответствието на проектите с правилата за допустимост на проекти

- ☐ Проверка на разходите и ресурсите, необходими за изпълнението
- ☐ Консултации с учители, ръководство и администрация по технически въпроси
- ☐ Свързване с авторите на проектите, ако проектите трябва да бъдат коригирани
- ☐ Окончателна проверка на проектите след извършване на корекциите
- ☐ Уведомяване на авторите за резултатите от проверката
- ☐ Приемане и разглеждане на жалби срещу резултатите от проверката
- ☐ Изготвяне на окончателния списък с проектите, допустими за гласуване

Етап 4

Обмислете и вземете решение

- ☐ Комуникационен план за популяризиране на проектите (напр. плакати, социални медии, училищен вестник)
- ☐ Кратки описания и графики на проектите за популяризиране
- ☐ Организиране на реклама на проектите за учениците (напр. щандове, срещи, презентации по класове, видеоклипове)
- ☐ Водене на дебати/дискусии по проектите

- ☐ Подготовка на инструменти за гласуване (онлайн платформа, бюлетини, списъци с избиратели)
- ☐ Организиране на изборите – надзор на процеса, гарантиране на справедливост
- ☐ Преброяване на гласовете
- ☐ Изготвяне на протокол от гласуването
- ☐ Обявяване на спечелилите проекти в училище
- ☐ Фотографска документация

Етап 5

Изпълнение и доставка на покупките, необходими за изпълнението на проекта

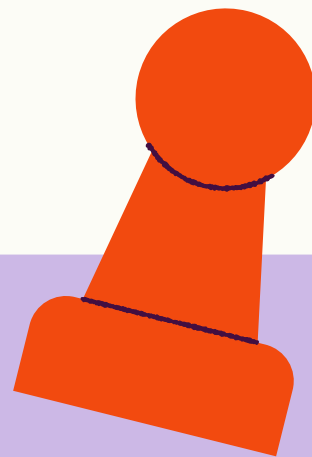
- ☐ Разпределяне на отговорностите за изпълнението на отделните проекти
- ☐ Наблюдение на напредъка – график, бюджет, покупки, изпълнители
- ☐ Координиране на сътрудничеството с училищната администрация и доставчиците
- ☐ Документиране на етапите от изпълнението на проекта (напр. снимки)
- ☐ Откриване на готовите проекти.

- ☐ Празнуване – излизане за пица, изготвяне на сертификати за най-активните участници и др.
- ☐ Изготвяне на табела с името на спечелилия проект и неговите автори

Етап 6

Обмислете, усъвършенствайте и повторете

- ☐ Подготовка на анкетни проучвания за ученици, учители и участници в проекта или организиране на общо събрание с училищната общност за по-широко обсъждане.
- ☐ Анализ на резултатите от анкетите
- ☐ Обобщаваща среща на координационния екип – обсъждане на успехите и проблемите, препоръки за бъдещето
- ☐ Документиране на заключенията и препоръките за бъдещи издания
- ☐ Предлагане на промени в правилата и процедурите за следващата година
- ☐ Подготовка на обобщаващ доклад за ръководството, учениците и родителите
- ☐ Архивиране на документи, снимки, рекламни материали и резултати от процеса на училищния бюджет с участие на учениците.

Как да подготвим младите хора за работа в коорди- национен екип?

Игра „Мисия изготвяне
на училищния бюджет
с ученическо участие
— Екип в действие“

Мисия бюджет на учениците — ЕКИПЪТ В ДЕЙСТВИЕ

Цел

Участниците, работещи в малки групи, влизат в ролята на координационния екип на училищния бюджет с участие на учениците и трябва съвместно да ръководят процеса като изпълняват поредица от задачи. Играта помага на участниците да разберат ролята на екипа, неговите отговорности, както и значението на сътрудничеството и споделените ценности.

Брой участници

20 → по 5 души в група (4 групи)

Продължителност

120 минути

Материали (за 20 участници – 4 групи по 5 души)

- 6 комплекта задачи (за **6 екипа**), съдържащи: инструкции, основни цели и насоки за „пазителите на ценностите“
- кратки формуляри за избор на правила за изготвяне на училищния бюджет с ученическо участие
- 3 комплекта по 9 карти с ценности → общо 27 отпечатани карти 4 отпечатани формуляра за проектни предложения
- 9 отпечатани карти с възможни ситуации
- Листи хартия, маркери, пастели
- Точки за гласуване (по 2 стикера за всеки участник – общо 40)

Download

Сценарий

1. **В началото на играта всеки участник тегли по една карта с ценност** (демокрация, справедливост, откритост, участие, въздействие, растеж, сътрудничество, учене, творчество). **От този момент нататък той става пазител на тази ценност за цялата игра.** Неговата задача е да се погрижи ценността му да бъде зачитана и отразена на всички етапи от процеса на бюджета на учениците.
2. На всеки етап групата изпълнява кратка мисия като има предвид ценностите.
3. Пазителите активно наблюдават, съветват и напомнят на групата за съответните ценности, когато е необходимо.
4. След всеки етап групите могат да представят своите решения.
5. Целта на всяка група е да премине успешно през всички етапи на процеса и да разсъждава върху това как споделените ценности са насочвали решенията ѝ.

Преди началото на играта всеки участник се представя като **пазител на дадена ценност** → посочва коя ценност ще отстоява през всички етапи на играта.

Начало на играта

Как да въведем участниците в играта

Започваме мисия, която ще ни преведе стъпка по стъпка през всички етапи на Училищния бюджет на учениците и ще ни запознае с ценностите и конкретните задачи, свързани с целия процес.

За всеки от шестте етапа ще получите нови материали с основната цел на мисията, инструкции какво трябва да се направи и съвети как да отстоявате случайно избраната ценност.

Разпечатайте и раздайте на участниците **карти с ценностите**.

Всеки участник тегли карта с ценности и става нейн Пазител. Вашата задача е по време цялата мисия да следите и да напомняте на групата дали решенията отговарят на тази ценност (например: „Това правило справедливо ли е за по-малките ученици?“) Наблюдавайте, давайте съвети и напомняйте на групата за вашата ценност, когато е необходимо.

Вече сте изтеглили своите ценности. Нека всеки от вас в екипа се представи на останалите. Можете да започнете с: „Аз съм пазител на... и ще се погрижа...“

Нека преминем към етап 1.

Етап 1

Съвместно планиране и подготовка (10 мин.)

Материали

- Разпечатайте и раздайте на всеки отбор карта с мисията, етап 1

Цели

Да определите справедливи и прозрачни правила за бюджета на учениците в училище. **Важна мисия:** Трябва да измислите **как ще организирате обсъждането на тези правила с вашите съученици по класове.**

Задача

Да обсъдите правилата на бюджета на учениците на стойност 2 000 евро с тях самите. Попълнете:

- Цели на бюджета на учениците
- Кой може да кандидатства с проекти?
- Кой може да гласува?
- Максимална стойност на проекта
- Начин на гласуване
- Два други критерия

Допълнителна мисия: План за обсъждане: Напишете 3 стъпки как ще се обсъдят правилата със съучениците си.

Примери за роли и ценности на „Пазителите“

- **Демокрация** – гарантирайте, че правилата дават на всеки равен шанс да участва
- **Справедливост** – уверете се, че никой не е изключен или поставен в неравностойно положение
- **Откритост** – гарантирайте, че правилата са прозрачни и разбираеми
- **Участие** – уверете се, че всеки има право на глас при създаването на правилата. Насърчавайте по-тихите членове да споделят своите мнения
- **Учене** – помогнете на групата да помисли какво е открила за бюджета на учениците и защо правилата са важни
- **Сътрудничество** – подкрепяйте конструктивната дискусия и компромиса при съвместното определяне на правилата
- **Въздействие** – напомняйте на групата, че добрите правила водят до значими и видими промени в училището

- **Развитие** – насърчавайте групата да мисли за това как процесът може да направи училището по-добро място в дългосрочен план
- **Креативност** – търсете иновативни, забавни и ангажиращи начини за обясняване или представяне на правилата.

Етап 2

Рекламна кампания (15 мин.)

Материали

- Осигурете на всеки отбор: хартия, маркери, настели
- Раздайте **мисията за етап 2** на всеки отбор

Цели

Всички в училище да разберат за бюджета на учениците.

Задача

Създайте интересен плакат и кратко послание (слоган). Трябва да обясните на съучениците си, че те са хората, които ще предложат идеите и ще гласуват за тях. Подкрепящи въпроси: Какво е бюджет с участие на учениците, за какво служи? Какви са ползите от него? Как можете да участвате?

Примери за роли и ценности на „Пазителите“

- **Демокрация** – да се гарантира, че кампанията представя справедливо всички гласове и гледни точки
- **Справедливост** – да се провери дали посланието третира всички равнопоставено и не изключва никого
- **Прозрачност** – да се гарантира, че слоганът и визуалните елементи са прости, ясни и лесни за разбиране
- **Участие** – да се гарантира, че кампанията кани всички да се включат и да вземат участие

- **Учене** – насърчавайте екипа да помисли какво могат да научат другите за бюджетирането с ученическо участие от кампанията
- **Креативност** – направете плаката и слогана привлекателни, оригинални и запомнящи се
- **Сътрудничество** – насърчавайте работата в екип при проектирането и избора на окончателния слоган и плакат
- **Въздействие** – създайте силно, вдъхновяващо послание, което мотивира другите да действат
- **Развитие** – подчертайте как участието на учениците в бюджета помага на учениците и училището да се развиват и подобряват

Етап 3

Събиране на идеи (30 мин.)

Материали

- Раздайте на всеки екип **мисията за етап 3**

Цели

Да помогнете на съучениците си да оформят идеите си. **Важно напомняне:** Вие не избирате коя идея е най-добра, а само проверявате дали проектите са реалистични и отговарят на правилата.

Задача

Какво искате да се подобри в училище - обсъдете различни идеи и изберете една. Попълнете кратка форма за проект (заглавие, описание, обосновка, стъпки за осъществяване, разходи).

Примери за роли и ценности на „Пазителите“

- **Демокрация** – насърчавайте равното разпределение на времето за изказване и съвместното вземане на решения при избора на окончателната идея. Разпечатайте и раздайте следния текст на всеки отбор: какъв текст?

- **Креативност** – вдъхновявайте екипа да мисли нестандартно и да търси необичайни решения
- **Справедливост** – уверете се, че всички идеи се разглеждат равностойно и че различните групи се ползват справедливо от тях
- **Откритост** – гарантирайте, че дискусията е прозрачна и че всички разбират критериите за подбор
- **Участие** – уверете се, че всеки допринася с идеи и мнения по време на мозъчната атака
- **Учене** – използвайте наученото в Етап 1, за да оформите реалистични и значими проекти
- **Сътрудничество** – подкрепяйте уважителното сътрудничество и помагайте на екипа да наградява върху идеите на другите
- **Въздействие** – проверете дали избраният проект създава видима, положителна промяна за училището
- **Развитие** – насърчавайте групата да мисли за това как проектът им може да помогне на училището да се развива с времето

Етап 4

Избори (30 мин.)

Материали

- Раздайте на всеки отбор **мисията за етап 4**

Цели

Организиране на честни избори. Да се упражнят умения за конструктивен дебат, представяне и демократично гласуване, вземане на решения с мнозинство.

Задача

Подгответе кампания и кратко представяне (може и под формата на ролева игра или видео) на вашия проект пред училищната общност (другите групи).

Примерни въпроси:

- Каква е вашата идея?
- Защо е важна?
- Ползи за учениците и цялата училищна среда?

Примери за роли и ценности на „Пазителите“

- **Демокрация** – гарантирайте, че процесът на гласуване и дискусията са справедливи, прозрачни и приобщаващи
- **Справедливост** – уверете се, че всеки проект получава еднакво внимание и разглеждане
- **Откритост** – насърчавайте честни и ясни обяснения на идеите и решенията
- **Участие** – уверете се, че всеки се чувства свободен да изразява мнението си и да гласува
- **Учене** – обмислете какво открива групата кога дебата е честен и решенията взети колективно
- **Сътрудничество** – насърчаване на уважителна дискусия, дори когато мненията се различават
- **Креативност** – представяне на проекта по увлекателен, убедителен и запомнящ се начин
- **Въздействие** – фокусиране върху това кой проект ще има най-силен положителен ефект върху училището
- **Развитие** – напомняне на групата да приема резултатите с уважение и да ги разглежда като възможности за ученеEW

Представете проектите. След кампанията, започнете гласуването. Всеки участник получава два гласа (точки), с които гласува за проектите.

Може да дадете два гласа за проектите на други участници или по един глас за свой собствен проект и за проект на друг участник.

Пребройте гласовете заедно и обявете победителя в изборите.

Етап 5

Направи и достави (15 мин.)

Материали

- Раздайте на всеки отбор **мисията на етап 5**

Цели

Да помогнете на спечелилия проект да се случи. Досега работихте в отделни екипи. Сега, чрез гласуване, избрахме един победител. Ставаме един екип, който ще работи заедно за осъществяване на проекта. Помагайте си, разпределяйте задачите справедливо, предвидете възможните предизвикателства.

Задача

Направете план от 4 стъпки: Какво трябва да се купи? Кой ще помогне? Какви са рисковете? Как ще отпразнувате финала?

Примери за роли и ценности на „Пазителите“

- **Демокрация** – включване на всички в определянето на ролите и задачите в плана за изпълнение
- **Справедливост** – гарантиране, че задачите и натоварването са разпределени равномерно и прозрачно
- **Откритост** – гарантиране, че планът и отговорностите са ясни за всички ученици

- **Участие** – гарантиране, че всеки има активна роля или отговорност в плана
- **Учене** – определете какви нови умения или опит ще придобие групата чрез изпълнението
- **Сътрудничество** – наблегнете на работата в екип и взаимната подкрепа при реализирането на проекта
- **Въздействие** – проверете дали планът води до видими и значими резултати за училищната общност
- **Креативност** – намерете изобретателни и практични начини за преодоляване на предизвикателствата и отбелязване на успеха
- **Развитие** – фокусирайте се върху устойчивостта и дългосрочните ползи от проекта

Етап 6

Какво научихме? (10 мин.)

Материали

- Раздайте на всеки отбор **мисията за етап 6**

Цели

Да подобрим процеса за догодина.

Задача

Напишете 3 съвета за бъдещия екип организатори. Как да направят така, че още повече ученици да се включат в обсъждането по класове?

Примери за роли и ценности на „Пазителите“

- **Демокрация:** Уверете се, че гласът на всеки тежи еднакво, когато обсъждаме какво да подобрим.
- **Справедливост:** Проверете дали предложенията ни за догодина са полезни за всички ученици, а не само за някои групи.

- **Откритост:** Говорете честно и открито за това какво ни се получи супер и къде ни беше най-трудно.
- **Участие:** Насърчете всеки от екипа да даде поне един съвет или идея как да станем по-добри.
- **Учене:** Обобщете най-важните уроци, които научихме, докато организирахме бюджета.
- **Сътрудничество:** Припомнете на групата, че сме един екип и отговорността за успеха е обща.
- **Въздействие:** Помислете как този бюджет ще продължи да помага на училището ни и в бъдеще.
- **Развитие:** Фокусирайте се върху малки и реални стъпки, които наистина можем да направим по-добре следващия път.
- **Креативност:** Измислете нови и по-забавни начини, по които да включим съучениците си в бюджета дотогодина

Край на играта

(10 мин.)

Поканете Пазителите на ценности да излязат със своите карти. Подредете картите на ценностите на Бюджета на учениците. Визуалната карта показва всички ценности, които ръководиха процеса на Бюджета на учениците през цялата игра. Тя ни показва, че по време на цялата мисия ние не просто изпълнявахме задачите, а се грижихме процесът да бъде честен и забавен за всички. Тя ни напомня, че като организатори нашата най-важна роля е да пазим тези принципи и да направим така, че съучениците ни да могат да участват и да гласуват, за да направим училището по-приятно място за всички според нашите идеи.

Рефлексия

- Коя ценност беше най-лесна за пазене и коя ви затрудни най-много?
- Имаше ли моменти, в които две ценности се сблъскаха? (Например: дали бързината на работа попречи на участието на всички?)
- Как вашата ценност промени начина, по който взехме решение днес?
- Какво научихме за работата в екип и споделената отговорност, което ще ни бъде най-полезно, когато започнем истинския процес?

Допълнителни карти със ситуации

Разпечатайте и раздайте на участниците за общо обсъждане.

Използвайте ги на всеки етап, за да предизвикате дискусия.

- Един клас твърди, че процеса на училищния бюджет с участие на учениците е несправедлив, защото идеята им е била отхвърлена. Как бихте отговорили?
- Бюджетът е 2 000 евро, но проектът струва 2 300 евро. Какво да правим сега?
- Само 40% от учениците са гласували. Как бихте подобрили избирателната активност?
- Проектът, който спечели е забавен. Как бихте съобщили това?

Настойниците обсъждат и предлагат решения въз основа на своите ценности.

Помощ за водещия на играта → относно целите, задачите и дейностите на „пазителите на ценностите“ на всеки етап

Етап	Основни цели	Задача на екипа	Основните ценности на „Guardians“
1 Съвместно проектиране и подготовка	Определяне на цели, приоритети и правила; изготвяне на график; осигуряване на прозрачност и представителство	Проект на правила на ученическия бюджет за 2 000 евро: цели, кои лица могат да подават предложения/ да гласуват, максимална стойност на проекта, график, както и 2 критерия за справедливост	Участие – уверете се, че всеки има право на глас при изготвянето на правилата Демокрация – гарантирайте, че правилата дават на всеки равен шанс за участие Справедливост – уверете се, че никой не е изключен или поставен в неравностойно положение Откритост – гарантирайте, че правилата са прозрачни и разбираеми Учене – помогнете на групата да разсъждава върху това, което открива за начина, по който функционира ученическият бюджет, и защо правилата са важни Сътрудничество – насърчавайте конструктивната дискусия и компромиса при съвместното определяне на правилата Въздействие – напомнете на групата, че добрите правила водят до значими и видими промени в училището Развитие – насърчете групата да помисли как този процес може да подобри училищната общност в дългосрочен план Креативност – потърсете иновативни, забавни и ангажиращи начини за обясняване или представяне на правилата
2 Споделяне, информиране и подкрепа	Повишаване на осведомеността; обучение на учители/младежи; провеждане на кампании	Създайте слоган и плакат за кампанията за популяризиране на бюджетирането с ученическо участие	Участие – поканете всички да се включат и се погрижете кампанията да е насочена към всички Демокрация – представяйте справедливо всички гласове и гледни точки Справедливост – гарантирайте, че посланието третира всички групи еднакво Откритост – направете слогана и визуалните елементи прости и ясни Учене – подчертайте какво могат да научат учениците и учителите от бюджетирането с ученическо участие Сътрудничество – насърчавайте работата в екип и съвместното вземане на решения при изработването на плаката Въздействие – създайте послание, което вдъхновява другите да действат и да се включат Развитие – покажете как бюджетирането с ученическо участие помага на училището да се развива и подобрява с времето Креативност – направете плаката и слогана привлекателни, оригинални и запомнящи се

Етап	Основни цели	Задача на екипа	Основните ценности на „Guardians“
3 Генериране на идеи и доусъвършенстване на проекти	Използвайте творчески инструменти; помагайте на младежите да изготвят реалистични предложения	Играй „Креативни асоциации“ → измисли идея за проект въз основа на карта с думи; попълни формуляра за проекта (заглавие, описание, разходи)	Участие – гарантирайте, че всеки дава своя принос с идеи по време на мозъчната атака Демокрация – насърчавайте равното разпределение на времето за изказване и съвместното вземане на решения Справедливост – уверете се, че всички идеи се разглеждат и оценяват еднакво Откритост – поддържайте прозрачност в дискусията и обяснявайте защо е избрана дадена идея Учение – прилагайте уроците от предишните етапи при оформянето на идеите за проекта Сътрудничество – подкрепяйте уважителната работа в екип и награждайте идеите един на друг Въздействие – проверете дали избраният проект е от полза за много ученици и за училището като цяло Развитие – насърчавайте идеи, които помагат на училището да се развива устойчиво Креативност – вдъхновявайте екипа да мисли нестандартно и да търси необичайни решения
4 Обмислете и вземете решение	Публични изяви; предизборни кампании; тайно, равноправно и прозрачно гласуване	Подгответе презентация на кампанията (плакат, кратка реч/скеч) за даден проект	Участие – да се гарантира, че всеки се чувства свободен да споделя мнението си и да гласува Демокрация – да се гарантира, че процесът на гласуване е справедлив, прозрачен и приобщаващ Справедливост – да се обръща еднакво внимание на всички проекти и аргументи Откритост – да се насърчават ясни и честни обяснения по време на презентациите Учение – обмислете как изглеждат справедливият дебат и вземането на решения Сътрудничество – поддържайте дискусията в дух на уважение, дори когато мненията се различават Въздействие – фокусирайте се върху това кой проект ще донесе най-голяма полза на училището Развитие – приемоте резултатите положително и ги разглеждайте като възможности за учене Креативност – представете проекта по увлекателен, убедителен и запомнящ се начин

Етап	Основни цели	Задача на екипа	Основните ценности на „Guardians“
5 Изпълнете и предайте	Планиране на доставките; управление на ресурсите и рисковете; насърчаване на доброволчеството	Изгответе план за изпълнение в 3 стъпки: действия, роли, рискове, празнуване	Участие – гарантирайте, че всеки има активна роля или задача Демокрация – Включете групата във вземането на решения за разпределението на отговорностите Справедливост – уверете се, че работата и признанието се разпределят равномерно Откритост – съобщавайте ясно плана и отговорностите Учене – определете какви нови умения ще развие групата Сътрудничество – наблегнете на работата в екип и взаимната подкрепа Въздействие – гарантирайте, че планът води до видими, положителни резултати Растеж – планирайте с оглед на устойчивостта и дългосрочните резултати Креативност – намерете изобретателни и практични начини за преодоляване на предизвикателствата и отпразнувайте успеха
6 Обмисли, усъвършенства, повтори	Обратна връзка; отбелязване на успехите; прилагане на извлечените поуки в следващия цикъл	Напишете 3 съвета за подобряване на бюджетирането с ученическо участие през следващата година	Участие – уверете се, че всеки дава своя принос с обратна връзка и идеи Демокрация – гарантирайте, че всички мнения се ценят еднакво Справедливост – уверете се, че разсъжденията отразяват опита на всички групи Откритост – насърчавайте честна дискусия за успехите и предизвикателствата Учене – записвайте основните изводи, извлечени по време на процеса Сътрудничество – подчертавайте екипната работа като ключов фактор за успех Въздействие – обмислете как резултатите от бюджетирането с ученическо участие са от полза за училищната общност Развитие – предложете реалистични и постижими подобрения за следващото издание Креативност – предложете нови, ангажиращи начини за провеждане или подобряване на бюджетирането с ученическо участие през следващата година

